

Peníze a/nebo život?

Lekce II.

profesor Jan Sokol: Nač jsou peníze?

23. 11. 2015 Skautský institut

skautský institut

Vážení a milí,

děkujeme všem, kteří se zúčastnili příjemného setkání s profesorem Janem Sokolem. Děkujeme také za vaše dotazy a příspěvky do diskuze. Stejně jako po prvním setkání přinášíme stručný souhrn a další materiály.

Přejeme příjemné čtení a inspiraci,

za Skautský institut Fíja - Zuzana Fialová a Jan Janouch

1. Co jsme zažili?

Setkání s panem Sokolem bylo zajímavé, uvolněné a s řadou zajímavých postřehů. Nakonec připojili účastníci taky sérii hloubavých dotazů a večer se přehoupl v příjemné rozmluvy.

Profesor Sokol se nejprve zmiňoval o původu peněz, který skrývá řadu zajímavých momentů - třeba že peníze možná nejdříve sloužili jako obětina, že české slovo *platit* je odvozeno od plátýnek - kusů látky, které také sloužili jako měna, či že slovo *bank* (česky *banka*) souvisí s lavicí, na které seděli první bankéři a schovávali do ní peníze? Více si můžete dohledat v odkazech níže...

Následně jsme se široce zamýšleli nad funkcemi peněz a předpoklady a důsledky jejich existence. Profesor Sokol nejprve zmiňoval směnu - tedy to, že když potřebujeme sekerku a můžeme nabídnout vajíčka, nemusíme nutně hledat někoho, kdo zrovna nějakou sekerku má a naše vajíčka ocení. To podstatné, proč mohou peníze tuto úlohu plnit je, že zásadně, samy od sebe, nemají pro nás význam - význam jim určuje to, co si za ně můžeme koupit. Důležité také je, že jsou trvanlivé, přenositelné a univerzální.

Další funkce, o kterých byla řeč, jsou spoření a kapitál - tedy možnost odsunout okamžitou spotřebu pro dlouhodobější užitek či investovat mimo spotřebu i do něčeho,

co v budoucnu přinese další výnosy. A poté jsme mluvili o ceně - tedy o tom, jak nám peníze umožňují porovnat hodnotu externě.

Plynule jsme přešli k tématu, co je potřeba, aby peníze mohly existovat a mohly tak své funkce plnit. Dle profesora Sokola je v první řadě třeba důvěra a funkční právní rámec, který tuto důvěru posiluje. Tam, kde by bujela silně korupce, nebudou peníze fungovat tak, jak mají. A ačkoliv se korupce asi zbavit úplně nedá, její potírání je základ pro posilování důvěry. Důležité také je, že existuje dostatek možností, co si za peníze koupit. (Na toto téma se také zeptáme Marka Palatinuse - jak to vidí s důvěrou v bitcoin a možnostmi, za co ho utratit).

To, k čemu jsme ale směřovali, bylo, co nám peníze přinášejí jako společnosti. Profesor Sokol připomněl, že přechod distribuce zboží na bázi peněz přinesl značný úbytek násilí a také větší občanskou rovnost - funkční peněžní prostředí tak přispívá k demokratické distribuci moci. Dnešní podoba má však i svá úskalí - těžko říct, kolik těch peněz dnes v oběhu je, a také se člověk může pozastavit nad tím, co vše se dá za peníze koupit.

A na závěr, slyšeli jsme, že společnost bez peněz by dnes mohla fungovat pouze za cenu značných ztrát, a že mnoho lidí by muselo zemřít, abychom se dostali do použitelného prostředí pro jinou směnu.

Na rušení peněz to tedy sice hnedka nevypadá, co když ale můžou změnit svoji podobu? I na to se zeptáme 16. prosince Marka Palatinuse a doufáme, že i vy se k nám připojíte!

Na záznam celé přednášky profesora Sokola se můžete podívat na [YouTube kanále Skautského institutu!](#)

2. Něco navíc:

- Původ peněz? V šestém století před Kristem v Malé Asii. Je vysoce pravděpodobné, že se oužívaly jako obětiny, respektive místo obětí. (Gardner, Percy. *The types of Greek coins: an archaeological essay*. University Press, 1883.) Je totiž praktičtější vyjádřit oběť zlatem než podřezávat obětinu. Jedna zlatá mince měla tehdy cenu jednoho dobytčete (dle pana Sokola).
- V české jazyce je sloveso [platit](#) odvozeno od slova plátno. Naši předkové za dob Velké moravy nerozměňovali mince, ale trhali vzácné hadříky na menší kousky.
- Stokoruna (či jiný peníz) nese hodnotu všeho, co se za ni dá koupit. Tento fakt ilustruje Mollière v postavě [Harpagona](#). Skrblíka, který šetří a v otrhaných šatech se prohrabuje zlaťáky a přestavuje si, co všechno by si za ně mohl koupit. Nechce

je utrácet, protože nákupem by pak svoje snění o možnostech nákupu kalhot, bedny jablek, fůry dřeva, lístků do opery nebo kočáru musel omezit jen na jednu reálnou věc.

- Něco více o tom, jak stát připravil většinu národa o poctivě našetřené úspory skrze [měnovou reformu](#) v roce 1953.
- Roztomilé [video](#) o historii peněz, České národní banky a její úloze.
- Výlet do světa mincí můžete se svou družinou či oddílem podniknout do muzea [numismatiky](#) při Náprstkově muzeu v Praze.
- Kniha profesora Sokola: [Moc, peníze a právo](#) k dostání přímo u [vydavatele](#).

3. Do oddílu:

Nejenom, že nad tématem, kterému jsme se věnovali, přemýšlíte vy sami, ale dá se i v různých podobách realizovat v programu vašeho oddílu či kmene. Přinášíme vám několik tipů na aktivity.

Směnová výprava

Pro koho:	Mladší skauti a skautky
Kdy se hodí:	Jednodenní výprava
Délka:	průběžně po celou délku výpravy
Pomůcky:	dle domluvených rolí

Na družinovce před výpravou se dětí zeptejte, na co jsou podle nich peníze a nechte je nápady říkat či je jinak, třeba výtvarně, ztvárnit.

Poté si společně představte váš běžný jednodenní výlet, který vás čeká, a určete podle toho hlavní funkce - "specializace", kterou si mezi sebou rozdělíte. Může to být podle počtu například pekař, cukrář, řezník, ale třeba i člověk s mapou, master vody, člověk s několika připravenými hrami, člověk s celtou atd.

Společně připravte, co má mít který člověk k dispozici a v jakém počtu, aby mohl nabídnout své služby ostatním. To, za co je někdo zodpovědný, by si ostatní neměli sami předem opatřovat. Zkontrolujte, že máte všeho dostatek.

Na akci potom sledujte momenty, kdy je potřeba nějaká specializace a zachytávejte momenty interakce či směny, dohody a konflikty atd. Zkuste dát maximální

prostor pro uvědomění si, že potřebujeme různé věci, které často sami nemáme a neumíme si je zajistit jinak, než směnou.

Na závěr výpravy si vyšetřete půl až třičtvrtě hodiny na reflexi a projděte, co jste zažili. Doporučené otázky:

- > Co byla cí specializace a jak ji kdo během dne realizoval?
- > Jak jste se cítili, když jste potřebovali něco, co měl někdo jiný? Jak jste to řešili?
- > Jaké byly důvody pro to, abyste svoje služby nabídli někomu jinému? Co jste za to získali?
- > Jak to funguje v běžném životě? Jakou roli v tom hrají peníze? Jsou i jiné důvody?
- > Co si z této zkušenosti odnášíte?

(cílem je upozornit na peníze jako prostředek směny, který ale není jediným důvodem, proč věci děláme - např. pomoc, dobrý pocit, zájem, strach či trest či jiná odměna... - a na to, jak funguje práce, služby či zaměstnání - nabízím svoje schopnosti)

Nakupujeme večeri

Pro koho:	Světlušky a vlčata
Kdy se hodí:	Na tématickou schůzku či výpravu
Délka:	2 hodiny (plánování+nákup+vaření)
Pomůcky:	Peníze, přehled cen/leták z obchodu v okolí

Naplánujte družinovku či výpravu, kde bude večere (či jiné větší jídlo) v rukou dětí. Předem si stanovte maximální částku, kterou dáte dětem k dispozici (optimálně dle počtu dětí, např. 50 Kč na dítě). Dále si předem udělejte přehled o cenách v obchodě v okolí, či si vezměte leták s nabídkou.

Seznamte děti s plánem - totiž že dnes bude večere v jejich rukou, a kolik je k dispozici peněz. Následně se jich zeptejte, co sami obvykle rádi večerí a kde se jídlo k večeri bere. Následně je nechte, aby vymysleli, co budete večeret - vymyšlené spolu porovnejte, co do ceny, vhodnosti k večeri a všeobecné přijatelnosti (vedoucí nechť nechá maximální možný prostor pro rozhodování dětí). Vyberte jednu variantu a společně rozepište, co vše bude potřeba nakoupit a odhadněte předběžně cenu. Následně se domluvte, co bude cí zodpovědnost a připravte si pomůcky pro rozhodování (např. maximální cenu, jak porovnávat výhodnost atd.) a domluvte pravidla pro pohyb v obchodě.

Vydejte se s dětmi do obchodu a nakupte potřebné - důležité je, aby děti skutečně samy přemýšlely a rozhodovaly o nákupu, dospělý slouží jako dozor, případná pomoc a sbírá podněty pro následnou reflexi (pozn. v případě, že je dětí hodně, je lepší utvořit menší týmy, max. 8 lidí a vyrazit do různých obchodů v okolí). Nezapomeňte děti upozornit, aby si vzaly účtenku.

Po návratu společně zhodnoťte, co jste nakoupili, zda došlo ke změnám (položky či ceny) a čím byl rozdíl způsoben. Poté si domluvte postup při vaření a pro každého vymyslete, jak se bude podílet. Společně jídlo snězte. V průběhu vaření či jídla (případně později, pokud není dříve vhodný prostor) se dětí ptejte na situace, které vás v průběhu aktivity zaujaly - ověřte pochopení toho, co se dělo, ptejte se na to, jak se nakupuje u dětí doma a co si ze své dnešní zkušenosti děti odnášejí.

Celá aktivita lze zapojit do v podstatě libovolného symbolického rámce (večeře pro krále/princeznu, hobití slavnost ...)

4. A co dál?

Termíny dalších setkání z cyklu *Peníze a/nebo život?*:

3 - Marek Palatinus: Bitcoin - senzace nebo budoucnost?

O bitcoinech, jejich původu, ekonomických a technických souvislostech, i o jejich budoucnosti, s bitcoinovým milionářem.

16. 12. 2015 od 19:00 ve Skautském institutu

4 - diskuze o budoucnosti: Má cenu spořit si na důchod? A co jinak bude?

S Michalem Brožkou (analytikem RB), Standou Hášou (lidoznalcem a vysokoškolským pedagogem) a Jakubem Vikki Strakou (technology leadem v Two Beards a přemýšlivcem) o tom, co nás v budoucnu čeká v ekonomice, práci a společnosti (a jestli se to dá vůbec předvídat). Dotazy z publika více než vítány!

13. 1. 2016 od 19:00 ve Skautském institutu